

Smittevern og etikk

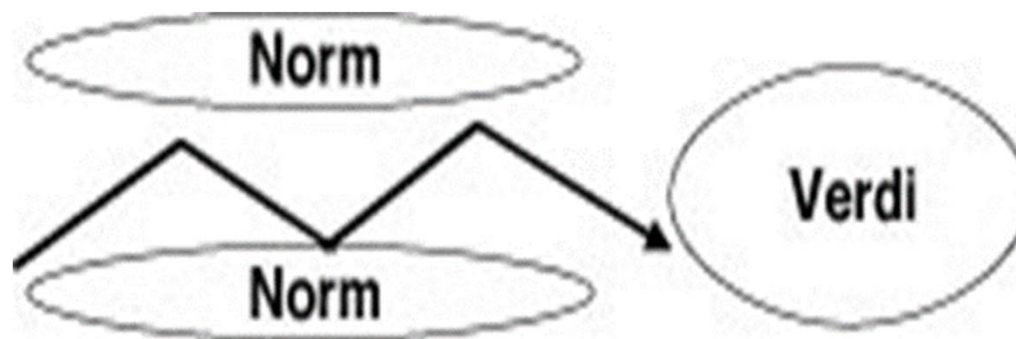
Litt grunnlagstenking

- Etikk
 - Læra om kva som er av det gode og kva som er «vondt»
- Moral
 - Den praktiske gjennomføringa av etisk forsvarlege handlingar
- Jus
 - Den framforhandla «moralen» i eit større eller mindre sosialt system, typisk nasjonalstaten
- Konflikt mellom etikk og jus
 - Tja, kan vera; men i praksis ikkje så ofte (?)

Etiske grunnmodellar (Inspirert av Ivar Asheim (1927-2020))

- Handlingsorientert etikk
 - Pliktetikk; deontologisk etikk (t.d. Immanuel Kant og det kategoriske imperativ)
 - Konsekvensetikk; teleologisk etikk (t.d. Adam Smiths nytteetikk og Jeremy Bentham's maksimeringsprinsipp)
- Holdningsorientert etikk
 - Dygdsetikk («virtue ethics», vanskeleg å formulera handlingsnormer; men dygder som mot, sanning, visdom kan vera rettleiande)
 - Sinnelagsetikk («eg ville det så vel...»)
- «Livsvegsetikk»
 - Tja, ein slags kombinasjon av handlings- og holdningsperspektiv
 - «God praksis»? «Det gode føredømet»?

Normer og verdier

- Normer – handlingsreglar
- Verdier – målformuleringar

Vurderingsaksar

- Individuell fridom og privatliv (EMK artikkel 8)
- Vern for innbyggjarane og solidaritet (EMK artikkel 5)
- Likeverd og gjensidigheit (EMK artikkel 5)
- Proposjonalitet og forsvarlegheit (ØSK artikkel 12)
- Transparens og responsivitet (EMK artikkel 10)
- Ansvar og omsorg (ØSK artikkel 12 ??)
- Samtykke eller tvang?

EMK, artikkel 3

Forbud mot tortur

Ingen må bli utsatt for tortur eller for **umenneskelig eller nedverdiggende behandling** eller straff.

Menneskerettar i praksis – fem triks i «Ludo»

- **Frivillig medverknad** før tvangsbruk
 - Men varsam: Kva er eit gyldig samtykke? (Informasjon, forståing og handlingsrom.)
- Alle helsetenester skal vera **forsvarlege**
 - Ikkje minst med tvangsbruk må ein følgja aksepterte faglege standardar.
- **Rimeleg forhold** mellom tvangsbruk og venta effekt
 - I alle fall ikkje meir tvang enn det som er rimeleg for å oppnå målet.
- **Kompenserande tiltak** må alltid vurderast
 - I «depriverte» situasjonar talar all empiri for at det gjerne sviktar, både med sosiale rammefaktorar og medisinske kjernetenester.
- **Legale prosessar** må følgjast
 - Og dokumenterast!

Innlegget bygger på disse skriftene

- Asheim, I. *Mer enn normer: Grunnlagsetikk*. Oslo: Universitetsforlaget, 1994.
- Braut, GS. Verdigrunnlaget for medisinen i komande tider. *Tidsskr Nor Lægeforen 2000*; 120: 3743-5.
- Braut, GS & Holt, J. Meticillin-resistant Staphylococcus aureus infection—the infectious stigma of our time? *J Hosp Infect. 2011*; 77: 148–52.
- Bruun, JN. Antibiotikapolitikk, smittevern og etikk. *Tidsskr Nor Legeforen 2013*; 133: 1793.
- Koronakommisjonen. NOU 2022:5. Myndighetenes håndtering av koronapandemien – del 2. Kapittel 7. Importsmitte, innreiserestriksjoner og innreisekarantene. Oslo: Departementenes sikkerhets- og serviceorganisasjon.
- Molven, O. & Braut, GS. Menneskerettigheter i praksis. I: Oterholt, F. & Haugen, GB. *Mening og mestring ved psykoselidelser*. Oslo: Universitetsforlaget, 2015.
- Smer. *Etiske vägval vid en pandemi*. Stockholm: Statens medicinsk-etiska råd, 2020.
- Syse, A. Norway: valid (as opposed to informed) consent. *Lancet 2000 Oct 14*; 356(9238): 1347-8.